

www.publicguardian.gov.uk

Cynnwys

Rhan A	Cyflwyniad	7
	Y llyfryn hwn	7
	Swyddfa Gwarcheidiaeth y Cyhoedd	8
Rhan B	Atwrneiaeth Barhaus	9
	Beth yw Atwrneiaeth Barhaus?	9
	A ellir llunio Atwrneiaeth Barhaus newydd?	9
Rhan C	Cofrestru Atwrneiaeth Barhaus	10
	Pryd dylid cofrestru Atwrneiaeth Barhaus a gan bwy?	10
	Beth os bydd Atwrneiod yn cael eu penodi 'ar y cyd a bob yn un'?	10

	Beth os bydd Atwrneiod wedi'u penodi i weithredu 'ar y cyd'?	10
	Cofrestru Cam 1: Hysbysu'r bobl berthnasol	11
	Beth os na ellir cael hyd i berthynas?	12
	Beth os bydd llai na thri pherthynas yn fyw?	13
	Beth os bydd dweud wrth bobl yn achos pryder i'r Rhoddwr?	13
	Beth os bydd rhywun yn gwrthwynebu i'r cofrestru?	13
	Cofrestru Cam 2: Cyflwyno'r cais	14
Rhan C	Cofrestru Atwrneiaeth Barhaus (parhad)	
	Beth os bydd yr Atwrneiaeth Barhaus wreiddiol wedi'i cholli?	15
	A oes yn rhaid cael tystiolaeth feddygol o ddiffyg gallu?	15
	Beth os na fydd y Rhoddwr yn gallu fforddio ffi'r cais?	15
	Pa mor hir mae'n cymryd i gofrestru?	15
	Beth os gwrthodir y cofrestriad?	16
Rhan D	Ar ôl cofrestru'r Atwrneiaeth Barhaus	17
	Sut mae cofrestru'n newid statws Atwrneiaeth Barhaus?	17
	A all y Rhoddwr ddal i ofalu am ei faterion ei hun?	17
	A all y Rhoddwr wneud ewyllys?	18
	A all y Rhoddwr ganslo ei Atwrneiaeth/Hatwrneiaeth Barhaus?	18
	A all Swyddfa Gwarcheidiaeth y Cyhoedd neu'r Llys Diogelu benodi mwy o Atwrneiod?	19

	Beth sy'n digwydd os bydd y Rhoddwr yn marw?	19
Rhan E	Rôl yr Atwrnai	20
	Beth yw pwerau, dyletswyddau a chyfrifoldebau Atwrnai?	20
	Beth ddylai Atwrnai ei wneud gyda'r ddogfen EPA?	20
	A ddylai Atwrneiod gadw cyfrif o'u trafodion?	21
	A all yr Atwrnai werthu eiddo'r Rhoddwr?	21
	A all yr Atwrnai wneud rhoddion o eiddo'r Rhoddwr?	22
	A all yr Atwrnai benderfynu lle dylai'r Rhoddwr fyw?	22
	Ydy Atwrneiod yn cael cydnabyddiaeth am amser a threuliau?	23
	A all Atwrneiod ymddeol o'u dyletswyddau?	23
	Sut mae'r Swyddfa Gwarcheidiaeth y Cyhoedd yn gweithio gydag Atwrneiod?	24
Rhan F	Cysylltwch â ni	25
Rhan G	Cysylltiadau defnyddiol	26
Rhan H	Geirfa	33

Rhan A: Cyflwyniad

Y llyfryn hwn

Lluniwyd y llyfryn hwn i gynorthwyo'r rhai sydd naill ai wedi llunio

Atwrneiaeth Barhaus (EPA) neu sy'n gweithredu fel Atwrnai yn unol ag EPA.

Mae'n egluro pwrpas EPA, pwy sy'n ymwneud â llunio EPA a'r hyn sy'n rhaid ei wneud i gofrestru EPA.

Mae hefyd yn gosod rolau'r Atwrnai, y Rhoddwr a Swyddfa Gwarcheidiaeth y Cyhoedd (yr 'OPG').

Mae'r eirfa yn Rhan H yn egluro'r geiriau a'r ymadroddion allweddol a ddefnyddir drwy'r llyfryn hwn ac mae Rhan F yn amlinellu manylion ein cysylltau.

Mae'r holl gyhoeddiadau a nodwyd uchod ar gael i'w lawr lwytho o'n gwefan.

Mae'r llyfryn hwn ar gael hefyd mewn fformat 'darllen hawdd'.

Swyddfa Gwarcheidiaeth y Cyhoedd

Mae'r OPG (dan arweiniad Gwarcheidiaeth y Cyhoedd) yn asiantaeth o'r Weinyddiaeth Gyfiawnder ac yn gyfrifol yn unol â'r Ddeddf Galluedd Meddyliol am:

- arolygu Dirprwyon a benodwyd gan y Llys Diogelu (y 'Llys');
- gadw cofrestri Dirprwyon, EPAs ac Atwrneiaeth Arhosol (LPAs); ac am
- ymchwilio i gwynion am Ddirprwyon neu Atwrneiod sy'n gweithredu yn unol ag EPA neu LPA cofrestredig.

Gall yr OPG ddarparu cyngor cyffredinol am EPAs ac LPAs a'r egwyddorion a'r gweithdrefnau sy'n gymwys. Fodd bynnag, ni allwn ddarparu cyngor cyfreithiol. Argymhellwn eich bod yn cysylltu â chyfreithiwr neu gynghorydd proffesiynol arall i gael cyngor.

Rhan B: Atwrneiaeth Barhaus

Beth yw Atwrneiaeth Barhaus?

Dogfen yw Atwrneiaeth Barhaus sy'n penodi person ('Atwrnai') i drefnu eiddo a materion ariannol person arall (y 'Rhoddwr').

Os bydd y Rhoddwr yn datblygu analluedd i wneud penderfyniadau ariannol, rhaid i'r EPA gael ei chofrestru cyn y gellir ei defnyddio neu, os ydy'n cael ei defnyddio'n barod, cyn y gall barhau i gael ei defnyddio.

A ellir llunio Atwrneiaeth Barhaus newydd?

Ni ellir llunio EPAs newydd bellach. Fodd bynnag, os bydd person wedi llunio EPA cyn Hydref 2007, naill ai'n gofrestredig neu'n anghofrestredig, gellir parhau i'w defnyddio.

Mae LPAs yn awr wedi cymryd lle EPAs, oedd yn caniatáu i bobl benodi Atwrneiod i wneud penderfyniadau am eiddo a materion ariannol ar eu rhan yn unig. Mae'r LPAs newydd yn rhoi mwy o amddiffyniad ac opsiynau ychwanegol.

Os bydd rhywun wedi llunio EPA yn barod a'i fod/bod yn dal yn gallu, gall naill ai ei amnewid gydag LPA Eiddo a Materion newydd neu gall gadw'r EPA bresennol. Gall hefyd wneud LPA ychwanegol ar gyfer penderfyniadau lles personol. Gall yr OPG roi gwybodaeth am yr opsiynau sydd ar gael.

Mae'r OPG wedi paratoi nifer o lyfrynau sy'n egluro'r LPAs yn fanwl. Maen nhw ar gael i'w lawr lwytho o'n gwefan neu gallwch ein ffonio i gael copi caled neu gopi o'n CD-Rom.

Rhan C: Cofrestru Atwrneiaeth Barhaus

Pryd dylai Atwrneiaeth Barhaus gael ei chofrestru a gan bwy?

Yr Atwrnai yw'r person sy'n gyfrifol am gofrestru'r EPA. Mae hyn oherwydd mai dim ond pan fydd yr Atwrnai'n credu bod y Rhoddwr yn mynd neu wedi datblygu analluedd meddyliol i ddelio â'i faterion/materion ei hun, mae EPA yn cael ei chofrestru.

Beth os bydd Atwrneiod yn cael eu penodi i weithredu 'ar y cyd a bob yn un'?

Gall Atwrneiod a benodir ar y cyd a bob yn un weithredu a gwneud penderfyniadau'n annibynnol o unrhyw Atwrnai arall, ynghyd â gyda nhw. Felly, gallai unrhyw un Atwrnai wneud cais i gofrestru'r EPA ar ei ben/phen ei hun. Yn y sefyllfa hon, byddai'r OPG yn derbyn y cais dim ond os bydd yr holl Atwrneiod eraill wedi'u hysbysu o'r cais ac wedi cael cyfle i wrthwynebu iddo.

Pan fydd yr Atwrneiod wedi gweithredu gyda'i gilydd i benderfynu cofrestru'r EPA, dylid rhestru eu holl enwau ar y ffurflen **EP1PG: Rhybudd o fwriad i wneud cais am gofrestru Atwrneiaeth Barhaus**, gan nodi perthnasau'r Rhoddwr -

gweler **Cofrestru cam 1** ar dudalen 11. Bydd hyn yn sicrhau y gall yr holl Atwrneiod a enwyd weithredu ar ran y Rhoddwr ar ôl cofrestru'r EPA.

Beth os bydd Atwrneiod wedi'u penodi i weithredu 'ar y cyd'?

Rhaid i Atwrneiod a benodir 'ar y cyd' weithredu gyda'i gilydd bob amser sy'n golygu bod yn rhaid iddyn nhw bob amser gytuno cyn gwneud unrhyw beth ar ran y Rhoddwr. Os na fydd un Atwrnai'n cytuno â gweithred arfaethedig, yna ni ellir cyflawni'r weithred honno.

Os bydd yr Atwrneiod wedi'u penodi fel hyn, yna bydd yn rhaid i'r holl Atwrneiod wneud cais i gofrestru'r EPA gyda'i gilydd. Os na fydd hyn yn bosibl, yna ni ellir cofrestru'r EPA.

Cofrestru cam 1: Hysbysu'r bobl berthnasol

Rhaid hysbysu'r Rhoddwr ac **o leiaf dri** o'r perthnasau o'r bwriad i gofrestru'r EPA.

Hefyd, rhaid hysbysu unrhyw Atwrnai arall a benodwyd 'ar y cyd a bob yn un' ond nad sydd wedi cyfranogi yn y cais.

Rhaid i bob person gael ffurflen **EP1PG**. Mae cyfarwyddiadau ar sut i'w chwblhau ar y ffurflen ei hun.

Y canlynol yw categorïau'r perthnasau y mae'n rhaid eu hysbysu, yn nhrefn blaenoriaeth.

1. Gŵr, gwraig neu gymar sifil y Rhoddwr;
2. Plant y Rhoddwr (gan gynnwys plant mabwysiedig ond nid llysblant);
3. Rhieni'r Rhoddwr;
4. Brawd a chwaer y Rhoddwr (gan gynnwys hanner brodyr a chwiorydd);
5. Gweddwr neu ŵr gweddwr neu gymar sifil sydd wedi goroesi plentyn y Rhoddwr;
6. Wyrion y Rhoddwr;
8. Neiaint a nithoedd y Rhoddwr (plant hanner brodyr a chwiorydd y Rhoddwr);
9. Modrybedd ac ewythrod y Rhoddwr (sy'n frodyr neu chwiorydd llawn rhiant y Rhoddwr); a
10. Chefnodyd a chyfnitherod y Rhoddwr (plant modrybedd ac ewythrod y Rhoddwr sy'n frodyr a chwiorydd llawn rhiant y Rhoddwr).

Os hysbysir un person mewn categori arbennig am y cais, yna rhaid hysbysu pob person yn y categori hwnnw. Er enghraifft, os na fydd gan Roddwr wŵr, gwraig neu gymar sifil ond bod ganddo 10 plentyn, yna rhaid hysbysu'r 10 plentyn (nid dim ond tri ohonyn nhw).

Os bydd perthynas o dan 18 oed neu ag analluedd meddyliol i ddeall y rhybudd, **ni** ellir ei gyfrif/chyfrif fel un o'r tri pherthynas sy'n rhaid eu hysbysu.

Os bydd Atwrnai hefyd yn berthynas, **ni** ellir cyfrif hwnnw/honno fel un o'r tri pherthynas sy'n rhaid eu hysbysu.

Beth os na ellir cael hyd i berthynas?

Rhaid gwneud pob ymdrech rhesymol i gael hyd i berthnasau y dylid eu hysbysu, mewn trefn blaenoriaeth. Os na fydd hyn yn bosibl, yna dylid hysbysu'r perthynas mwyaf priodol nesaf i sicrhau'r gofyn bod o leiaf tri pherthynas yn cael eu hysbysu.

Beth os bydd llai na thri pherthynas yn fyw?

Os bydd hyn yn wir, dylid egluro hyn ar y ffurflen gais.

Beth os bydd dweud wrth bobl yn achos pryder i'r Rhoddwr?

Os bydd yr ymgeisydd yn credu'n rhesymol y byddai rhoi rhybudd i'r Rhoddwr neu i'r perthnasau'n achos pryder arbennig neu'n annymunol, gellir gwneud cais i'r Llys ddileu'r rhybudd. Bydd angen tystiolaeth i gefnogi hyn.

Mae'r llyfryn **COP42: Gwneud cais i'r Llys Diogelu** yn egluro'r broses o wneud cais i'r Llys ac mae'r llyfryn **OPG506: Ffioedd, eithriadau a dileadau** yn amlinellu'r ffioedd cysylltiol. Gellir lawr lwytho'r rhain o'n gwefan neu ein ffonio i gael copïau caled.

Beth sy'n digwydd os bydd rhywun yn gwrthwynebu i'r cofrestru?

Mae hawl gan unrhyw berson sy'n derbyn y ffurflen **EPIPG** wrthwynebu'r cais i gofrestru. Os bydd gwrthwynebiadau, yna mae'n bosibl na ellir cofrestru'r EPA hyd nes bydd yr holl faterion wedi'u datrys.

Dim ond gwrthwynebiadau a dderbynnir o fewn yr amserlen a nodir yn y ffurflen EPIPG ac ar y telerau canlynol sy'n ddilys:

- nad oedd y ddogfen a luniwyd yn EPA ddilys, er enghraifft, nad oedd

wedi'i harwyddo a'i hardystio'n gywir neu nad oedd gan y Rhoddwr allu pan luniwyd hi;

- nad yw'r EPA bellach yn bodoli, er enghraifft ei bod wedi'i chanslo'n flaenorol;
- mae'r cais yn gynamserol oherwydd nad yw'r Rhoddwr eto ag analluedd meddyliol;
- bod twyll neu bwysedd anghyffredin wedi'i ddefnyddio i geisio cael y Rhoddwr i lunio'r EPA; neu
- o dan yr amgylchiadau bod yr Atwrnai'n anaddas i weithredu ar ran y Rhoddwr.

Os derbynnir gwrthwynebiad dilys, hysbysir yr ymgeisydd bod y cais wedi'i ohirio a'r camau y dylai eu cymryd nesaf. Y Llys yn unig a all benderfynu a ddylid cynnal neu wrthod y gwrthwynebiad.

Fel arfer, gall yr Atwrnai barhau i ofalu am faterion y Rhoddwr ac atal colled i'w ystâd, ond dylai weithredu'n ofalus. Dylai Atwrneiod ofyn am gyngor os na fyddan nhw'n sicr pa gamau y dylen nhw barhau i'w cymryd ar ran y Rhoddwr.

Cofrestru cam 2: Cyflwyno'r cais

Mae canllaw gyda'r ffurflen gais **EP2PG: Cais i gofrestru Atwrneiaeth Barhaus** ynglŷn â sut i'w chwblhau. Gellir lawr lwytho'r ffurflen a'r canllaw o'n gwefan neu ein ffonio i gael copi caled. Gellir cael y ffurflen hefyd o siopau sy'n gwerthu ffurflenni cyfreithiol neu gan gyfreithwyr neu gynghorwyr proffesiynol eraill.

Rhaid i'r holl wybodaeth ar y ffurflen gais fod yn wir ac yn gywir. Mae'n drosedd yn ôl y Ddeddf Galluedd Meddyliol i wneud datganiadau ffug ar gais. Gall y gosb gynnwys cyfnod o hyd at ddwy flynedd mewn carchar a dirwy o hyd at £5,000.

Dylid cyflwyno'r cais i'r OPG cynted ag y bydd yr hysbysiadau perthnasol wedi'u gwneud a dylai gynnwys:

- y ffurflen **EP2PG** wedi'i chwblhau;
- yr EPA wreiddiol neu gopi ardystiedig ohoni; a
- ffi'r cais (sieciau'n daladwy i'r OPG). Gweler y llyfryn **OPG506: Ffioedd, eithriadau a dileadau** i gael mwy o wybodaeth.

Beth os bydd yr Atwrneiaeth Barhaus wreiddiol wedi'i cholli?

Os bydd yr EPA wreiddiol wedi'i cholli gellir cofrestru copi ardystiedig.

Gellir cael copiau swyddfa o EPA ardystiedig oddi wrth yr OPG am ffi.

A oes yn rhaid cael tystiolaeth feddygol o ddiffyg gallu?

Nac oes, nid yw'r OPG angen tystiolaeth ffurfiol o ddiffyg gallu person er mwyn cofrestru'r EPA.

Beth os na fydd y Rhoddwr yn gallu fforddio ffi'r cais?

Os na fydd y Rhoddwr yn gallu fforddio'r ffi, mae'n bosibl y bydd yn gymwys eithrio neu ddileu'r ffi. Mae'r llyfryn **OPG506: Ffioedd, eithriadau a dileadau'r Llys Diogelu a'r Swyddfa Gwarcheidiaeth y Cyhoedd** yn amlinellu polisi'r ffioedd ac mae'n cynnwys ffurflen ar gyfer gwneud cais am eithrio neu ddileu.

Pa mor hir mae'n cymryd i gofrestru?

Bydd yr OPG yn gwirio bod y cais yn gyflawn ac os bydd unrhyw broblem, bydd yn cysylltu â'r ymgeisydd neu â'i gyfreithiwr os bydd hynny'n berthnasol.

Os bydd unrhyw wrthwynebiadau neu ymholiadau yna rhaid datrys popeth cyn gellir cofrestru'r EPA.

Os bydd y cais yn gyflawn ac nad oes unrhyw wrthwynebiad neu ymholiad, rydym yn ceisio cofrestru'r EPA 35 niwrnod o'r dyddiad olaf yr anfonwyd y rhybudd **EP1PG** olaf.

Byddwn yn dychwelyd yr EPA gofrestredig o fewn pum niwrnod i ddyddiad y cofrestru.

Beth os gwrthodir y cofrestrriad?

Os bydd y Rhoddwr wedi colli'r gallu i ofalu am ei faterion/materion ariannol ond bod y cais i gofrestru ei EPA wedi'i wrthod, yna mae'n bosibl y bydd yn rhaid gwneud cais i'r Llys Diogelu benodi Dirprwy i wneud penderfyniadau ariannol ar ei ran/rhan.

Mae'r llyfrynau **COP42: Gwneud Cais i'r Llys Diogelu** a **COP43: Canllaw i Ddirprwyon a benodir gan y Llys Diogelu** yn rhoi mwy o wybodaeth. Gellir lawr lwytho'r rhain o'n gwefan neu gallwch ein ffonio i gael copi caled.

Rhan D: Ar ôl cofrestru'r Atwrneiaeth Barhaus

Sut mae cofrestru'n newid statws Atwrneiaeth Barhaus?

Rhaid cofrestru'r EPA pan fydd y Rhoddwr ag analluedd meddyliol, neu'n mynd felly. Nid yw cofrestru'n newid y pwerau a roddwyd i Atwrneiod yn unol â'r EPA, ond mae'n creu tri newid pwysig:

- rhaid i'r Atwrnai (Atwrneiod) yn awr fod yn atebol i'r OPG neu i'r Llys os bydd unrhyw un yn amau eu gweithredoedd; ac
- ni all y Rhoddwr derfynu'r EPA heb gadarnhad gan y Llys; ac
- ni all yr Atwrnai (Atwrneiod) ymwadu (ymddeol) heblaw eu bod yn rhoi rhybudd i'r OPG.

A all y Rhoddwr ddal i ofalu am ei faterion ei hun?

Mae cofrestru'r EPA yn golygu bod yr Atwrnai'n cymryd cyfrifoldeb llawn oddi wrth y Rhoddwr ar gyfer gofalu am ei eiddo/heiddo a'i faterion/materion. Mae hyn yn golygu y bydd y Rhoddwr yn cael ei ystyried fel un nad sy'n gallu gofalu am ei faterion ei hun. Os bydd y Rhoddwr yn teimlo ei fod/bod yn gallu cymryd rhan mewn gofalu am rai agweddau, yna'r Atwrnai ac ef/a hi ei hun fydd yn penderfynu sut dylai hyn weithio.

A all y Rhoddwr wneud ewyllys?

Gall, gall Rhoddwr wneud ewyllys neu godisil (gwelliant i ewyllys) yn yr un modd ag y gall unrhyw un. Fodd bynnag, os bydd yr ewyllys yn cael ei gwneud ar ôl cofrestru'r EPA, gall annog eraill i'w herio ar ôl marwolaeth y Rhoddwr ar y sail ei bod yn bosibl nad oedd gan y Rhoddwr y gallu ewyllysiol (gweler yr eirfa yn Rhan G) i'w gwneud.

Gall fod yn gymhleth i ddatrys y cwestiwn o allu ar ôl i'r Rhoddwr farw ac felly, byddai'n ddoeth gofyn am gyngor cyfreithiol a meddygol os bydd y Rhoddwr yn dymuno gwneud neu ei fod/bod yn gwneud ewyllys newydd ar ôl cofrestru'r EPA.

Os byddwch chi'n bryderus am ewyllys a wnaed cyn cofrestru, gallwch chi hefyd wneud cais i'r Llys i gael gwneud ewyllys statudol.

A all y Rhoddwr ganslo ei Atwrneiaeth/Hatwrneiaeth Barhaus?

Os oes gan y Rhoddwr y gallu meddyliol i wneud hynny, gall ganslo ei EPA ar unrhyw adeg os na fydd wedi'i chofrestru. Os bydd yr EPA wedi'i chofrestru, ni ellir ei dirymu heblaw bod y Llys yn cadarnhau'r dirymiad.

I ddirymu EPA mae'r Rhoddwr yn arwyddo dogfen ffurfiol o'r enw 'Gweithred o Ddirymu'. Mae'n bosibl y bydd y Rhoddwr yn dymuno cael cyngor cyfreithiol i gael cymorth i wneud hyn.

Os bydd y Rhoddwr yn canslo ei EPA mae'n bosibl y bydd yn dymuno ystyried llunio LPA.

A all y Swyddfa Gwarcheidiaeth y Cyhoedd neu'r Llys Diogelu benodi mwy o Atwrneiod?

Nid oes gan y Llys na'r OPG y pŵer i benodi mwy o Atwrneiod nac i drosglwyddo'r pŵer i berson arall.

Beth sy'n digwydd os bydd y Rhoddwr yn marw?

Os bydd y Rhoddwr yn marw, bydd yr EPA yn dod i ben yn awtomatig. Dylai'r Atwrnai anfon yr EPA wreiddol a'r dystysgrif marwolaeth i'r OPG gynted ag sy'n bosibl. Ni all yr OPG roi cyngor am sut i ddelio ag ystâd y Rhoddwr; mae hwn yn fater i gyfreithiwr, y Gofrestrfa Brofiant Ardal neu gynghorydd proffesiynol arall.

Rhan E: Rôl yr Atwrnai

Beth yw pwerau, dyletswyddau a chyfrifoldebau Atwrneiod?

Bydd pwerau'r Atwrneiod wedi'u hamlinellu yn yr EPA. Mae eu dyletswyddau a'u cyfrifoldebau'n cynnwys:

- gweithredu bob amser er lles pennaf y Rhoddwr ac ystyried ei anghenion/hanghenion a'i ddymuniadau/dymuniadau hyd y mae'n bosibl;
- peidio â chymryd mantais o sefyllfa'r Rhoddwr i gael budd iddo'i hun; a
- chadw arian ac eiddo'r Rhoddwr ar wahân i'w eiddo/heiddo ei hun a phobl eraill; ac
- ystyried y Ddeddf Galluedd Meddyliol a'r Cod Ymarfer cefnogol wrth weithredu ar ran y Rhoddwr.

Beth ddylai Atwrnai ei wneud gyda'r ddogfen EPA?

Mae'n bosibl y bydd yr Atwrnai'n dymuno darparu copi o'r EPA i bobl a

sefydliadau perthnasol i brofi bod ganddo/ganddi awdurdod i wneud rhai penderfyniadau ar ran person nad sydd â'r gallu.

A ddylai Atwrneiod gadw cyfrif o'u trafodion?

Dylen, mae'n ddyletswydd ar Atwrneiod i gadw cyfrifon cywir o'u trafodion ar ran y Rhoddwr. Dylai bod ganddyn nhw restr o gyfrifon banc a chymdeithas adeiladu'r Rhoddwr a buddsoddiadau eraill ynghyd â chofnodion cywir o holl incwm a gwariant y Rhoddwr. Mae hyn yn cynnwys derbynebaw, datganiadau banc ayyb. Dylai arian ac asedau'r Rhoddwr aros yn enw'r Rhoddwr.

Gall y Llys orchymyn bod Atwrneiod yn cyflwyno cyfrifon ar unrhyw adeg. Os na chyflwynir cyfrifon boddhaol, yna gellir canslo'r EPA.

Ar ôl marwolaeth y Rhoddwr, mae'n bosibl y bydd angen i'r Atwrnai roi cyfrif i'r cynrychiolwyr personol o ystâd y Rhoddwr am y trafodion.

A all yr Atwrnai werthu eiddo'r Rhoddwr?

Rhaid i holl weithrediadau a wneir ar ran y Rhoddwr fod er lles pennaf y Rhoddwr. Os bydd yr Atwrnai'n credu bod gwerthu'r eiddo er lles pennaf y Rhoddwr **ac** mai'r Rhoddwr yw unig berchennog yr eiddo **a** bod yr EPA yn caniatâu hynny, yna gall yr Atwrnai benderfynu gwerthu'r eiddo.

Nid yw Atwrneiod angen cymeradwyaeth oddi wrth y Llys na'r OPG i werthu eiddo'r Rhoddwr. Fodd bynnag, rhaid iddyn nhw wneud cais i'r Llys i gael caniatâd os am unrhyw reswm bod y gwerthiant o dan werth y farchnad, bod yr Atwrnai eisiau prynu'r eiddo neu bod yr Atwrnai eisiau rhoi'r eiddo i rywun arall.

Os na fydd yr Atwrnai'n gofyn am gymeradwyaeth y Llys yn yr amgylchiadau hyn, yna mae'n bosibl y bydd y gwerthiant yn cael ei herio.

Os oes gan y Rhoddwr LPA Lles Personol Cofrestredig, mae'n bosibl y bydd yn rhaid i'r Atwrnai drafod materion am werthiant eiddo'r Rhoddwr gydag unrhyw Atwrnai (Atwrneiod) a benodwyd i wneud penderfyniadau am ble mae'r Rhoddwr yn byw.

A all yr Atwrnai wneud rhoddion o eiddo'r Rhoddwr?

Mae gan yr Atwrnai bwerau cyfyng i wneud rhoddion iddo'i hun ac eraill o eiddo'r Rhoddwr. Gellir gwneud rhoddion tymhorol, er enghraifft adeg y Nadolig neu i nodi gwyliau crefyddol eraill neu ar achlysuron fel pen blwyddi, genedigaethau neu briodas/bartneriaeth sifil i bobl sy'n perthyn i neu'n gysylltiedig â'r Rhoddwr.

Gall Atwrneiod hefyd roi i unrhyw elusen y mae'r Rhoddwr yn ei chefnogi neu y byddai disgwyl y byddai wedi'i chefnogi. Rhaid i werth unrhyw rodd fod yn rhesymol ac yn gyfatebol o safbwynt gwerth ystâd y Rhoddwr.

Os bydd rhoddion mwy o arian neu eiddo i'w gwneud, er enghraifft fel rhan o gynllunio ar gyfer treth etifedd, rhaid i'r Atwrnai wneud cais i'r Llys.

Os bydd rhodd sy'n fwy na'r terfynau a osodwyd, yn cael ei gwneud heb ganiatâd y Llys, mae'n bosibl y bydd yn rhaid ei thalu'n ôl.

A all yr Atwrnai benderfynu lle dylai'r Rhoddwr fyw?

Nid yw'r EPA yn rhoi hawl cyfreithiol i'r Atwrnai benderfynu lle dylai'r Rhoddwr fyw.

Ydy Atwrneiod yn cael cydnabyddiaeth am amser a threuliau?

Mae'n bosibl y bydd Atwrneiod proffesiynol fel cyfreithwyr neu gyfrifwyr yn codi tâl am eu gwasanaethau os bydd yr EPA yn caniatáu hyn. Nid yw Atwrneiod fel arfer yn cael eu talu am eu gwaith ond gallan nhw gael tâl am dreuliau rhesymol fel postio, papur a chostau galwadau ffôn, o ystâd y Rhoddwr.

Bydd yr hyn a ystyrir yn dreuliau rhesymol yn amrywio yn ôl amgylchiadau bob achos. Mae'n dibynnu ar yr hyn y mae disgwyl i'r Atwrnai ei wneud a hefyd ar werth ystâd y person nad sydd a'r gallu.

Gall yr OPG edrych i mewn i unrhyw gŵyn bod Atwrneiod yn hawlio treuliau gormodol. Os ystyrir bod y costau'n afresymol, mae'n bosibl y bydd yn rhaid eu had-dalu ac mewn achosion anghyffredin, gellir gwneud cais i'r Llys ganslo penodiad yr Atwrnai.

Cysylltwch â'r OPG neu â gweithiwr proffesiynol cyfreithiol i gael cyngor am dreuliau.

A all Atwrneiod ymddeol o'u dyletswyddau?

Gallan, gall Atwrneiod beidio â gweithredu yn y rôl hon ar unrhyw adeg fyddan nhw'n dymuno. Gelwir hyn yn 'ymwadu'r pŵer' a gwneir hyn drwy arwyddo Gweithred Ymwadu er nad yw gweithred ffurfiol yn ofyn cyfreithiol. Os na fydd yr EPA wedi'i chofrestru, dylid hysbysu'r Rhoddwr o'r ymddeoliad.

Os mai'r Atwrnai sy'n ymddeol yw'r unig Atwrnai EPA cofrestredig neu anghofrestredig a'i fod/bod yn credo bod angen i'r Rhoddwr gael Dirprwy wedi'i benodi iddo/iddi, dylai geisio cael hyd i rywun addas i wneud cais i'r

Llys i wneud penderfyniadau ar ran y Rhoddwr.

Os bydd yr Atwrnai wedi'i benodi **ar y cyd** gydag Atwrnai arall (h.y. mae'n rhaid iddyn nhw bob amser gydweithio) a bod un yn ymddeol o'r rôl, yna ni ellir defnyddio'r EPA bellach.

Os bydd yr Atwrneiod wedi'u penodi **ar y cyd a bob yn un** (h.y. gallan nhw weithredu'n annibynnol o'i gilydd neu gyda'i gilydd) a bod un ohonyn nhw'n dymuno ymddeol, gall yr Atwrnai /Atwrneiod sy'n weddill barhau i weithredu yn unol â'r EPA.

Dylid hysbysu'r OPG o unrhyw newidiadau.

Sut mae'r Swyddfa Gwarcheidiaeth y Cyhoedd yn gweithio gydag Atwrneiod?

Nid yw'r OPG yn arolygu Atwrneiod nac yn dweud wrthyn nhw sut i ddelio â materion y Rhoddwr. Fodd bynnag, bydd yr OPG yn ystyried cwynion am Atwrneiod pan fydd angen.

Os bydd Atwrneiod angen cyngor ar faterion ymarferol, ariannol neu gyfreithiol, dylen nhw ofyn am gymorth oddi wrth gyfreithwyr neu eraill o statws proffesiynol. Gall yr OPG ddarparu canllaw cyffredinol ar ein prosesau ond ni allan nhw gynnig cyngor na gwasanaethau cyfreithiol.

Rhan F: Cysylltwch â ni

Office of the Public Guardian and Court of Protection
Archway Tower
2 Junction Road
London N19 5SZ

Rhif ffôn: 0845 330 2900

Rhif ffacs: 020 7664 7705

E-bost: customerservices@publicguardian.gsi.gov.uk

Gwefan: www.publicguardian.gov.uk

DX: 141150 Archway 2

Testun: 020 7664 7755 (os oes gennych nam ar eich lleferydd neu eich clyw a bod gennych ffon testun, gallwch ffonio'r OPG I gael cymorth)

Galwadau Rhyngwladol: +44 20 7664 7000

Ffacsys Rhyngwladol: +44 20 7664 7705

Ymwadiad

Gall staff yr OPG a'r Llys roi cyngor am brosesau OPG a'r Llys yn unig ac ni allan nhw roi cyngor na gwasanaethau cyfreithiol. Rydym yn argymhell eich bod yn gofyn am gyngor cyfreithiol annibynnol pan fydd hynny'n briodol. Credir bod y wybodaeth yn y cyhoeddiad hwn yn gywir adeg argraffu. Fodd bynnag, nid ydym yn derbyn cyfrifoldeb am unrhyw gamgymeriad sydd ynddo.

Rhan H: Cysylltiadau defnyddiol

Sefydliad a'r hyn yw/mae'n ei wneud

Action for Advocacy

Asiantaeth adnoddau a chymorth ar gyfer y sector eiriolaeth

Age Concern England

Sefydliad mwyaf y DU sy'n gweithio i hybu lles yr holl bobl hŷn. Mae'n cynnig gwasanaethau hanfodol, gwybodaeth a chymorth i filoedd o bobl hŷn.

Cymdeithas Alzheimer's

Elusen gofal a gwaith ymchwil y DU ar gyfer pobl sy'n dioddef gan ddementia, eu teuluoedd a'u gofalwyr

Sefydliad a'r hyn yw/mae'n ei wneud

Gwybodaeth i gysylltu

PO Box 31856, Lorrimore Square, London, SE17 3XR

www.actionforadvocacy.org.uk

Astral House, 1268 London Road, London, SW16 4ER

www.ageconcern.org.uk

www.accymru.org.uk

Llinell wybodaeth
0800 00 99 66

Gordon House,
10 Greencoat Place, London,
SW1P 1PH

www.alzheimers.org.uk

Llinell gymorth 0845 300 0336

Gwybodaeth i gysylltu

Carers UK

Mae'n gofalu am deuluoedd, cymheiriaid neu ffrindiau sydd angen help oherwydd eu bod yn sâl, yn fregus neu bod ganddyn nhw anabledd. Ei nod yw helpu gofalcwyr drwy ddarparu gofal di-dâl i aelodau neu ffrindiau teuluoedd sâl, bregus neu anabl

20/25 Glasshouse Yard, London, EC1A 4JT

www.carersuk.org

T 020 7566 7637

F 020 7490 8824

Cymdeithas Syndrom Down

Mae'n darparu gwybodaeth a chymorth i bobl sy'n dioddef gan Syndrom Down, eu teuluoedd a'u gofalcwyr

Langdon Down Centre,
2a Langdon Park, Teddington,
Middlesex, TW11 9PS

www.downs-syndrome.org.uk

T 0845 230 0372

F 0845 230 0373

Sefydliad ar gyfer Pobl ag Anableddau Dysgu

Mae'n gweithio gyda phobl ag anableddau dysgu, eu teuluoedd a'r rhai sy'n eu cefnogi i wella ansawdd eu bywydau a hybu hawliau, ansawdd bywyd a chyfleoedd pobl ag anableddau dysgu a'u teuluoedd

Sea Containers House,
20 Upper Ground, London, SE1
9QB

www.learningdisabilities.org.uk

T 020 7803 1100

Y Sefydliad a'r hyn yw/mae'n ei wneud

Gwybodaeth i gysylltu

Headway – cymdeithas anaf ar yr ymennydd

Mae'n hybu dealltwriaeth o bob agwedd o anaf ar yr ymennydd; ac mae'n darparu gwybodaeth, cymorth a gwasanaethau i bobl sy'n dioddef gan anaf ar yr ymennydd, eu teuluoedd a'u gofalcwyr

4 King Edward Court Service,
King Edward Street, Nottingham,
NG1 1EW

www.headway.org.uk

Llinell gymorth 0808 800 2244

MENCAP

Elusen sy'n gweithio gyda phobl ag anableddau dysgu, eu teuluoedd a'u gofalwyr

123 Golden Lane, London, EC1Y
ORT

www.mencap.org.uk

T 020 7454 0454

Sefydliad Iechyd Meddwl

Elusen flaengar yn y DU sy'n darparu gwybodaeth, yn gwneud gwaith ymchwil, yn ymgyrchu ac yn gweithio i wella gwasanaethau i unrhyw un sy'n cael ei effeithio/heffeithio gan broblemau iechyd meddwl, beth bynnag ei oed/hoed a ble bynnag mae'n byw

Sea Containers House,
20 Upper Ground, London, SE1
9QB

www.mentalhealth.org.uk

T 020 7803 1100

Sefydliad a'r hyn yw/mae'n ei wneud

Gwybodaeth i gysylltu

MIND

Elusen iechyd meddwl flaengar sy'n gweithio i greu gwell bywyd i bawb sydd wedi cael profiad o drallod meddwl

15-19 Broadway, Stratford,
London, E15 4BQ

www.mind.org.uk

Llinell wybodaeth 0845 766 0163

Cymdeithas Genedlaethol Awtistiaeth (NAS)

Mae'n hyrwyddo hawliau a lles pawb sy'n dioddef gan awtistiaeth ac yn darparu cymorth a gwasanaethau hygyrch i bobl ag awtistiaeth a'u teuluoedd

393 City Road, London,
EC1V 1NG

www.nas.org.uk

Llinell gymorth 0845 070 4004

Cymdeithas Genedlaethol Gofal (NCA)

Mae'n darparu mynediad hawdd i wybodaeth am y sector gofal annibynnol i aelodau'r cyhoedd a gweithwyr proffesiynol gofal

45-49 Leather Lane, London,
EC1N 7JT

www.nca.gb.com

T 020 7831 7090

Rhwydwaith Cenedlaethol Gofalwyr Teuluoedd

Rhwydwaith sy'n darparu canolbwynt i faterion sy'n effeithio ar deuluoedd lle mae oedolyn ag anabledd dysgu

Sefydliad a'r hyn yw/mae'n ei wneud

Ymddiriedolaeth Home Farm Cyf.

Rhwydwaith sy'n darparu cymorth a gwybodaeth i ofalwyr teuluoedd

Patient Concern

Sefydliad sy'n ymroddedig i hybu dewis ac i roi grym i holl ddefnyddwyr y gwasanaethau iechyd.

Cymdeithas Perthnasau a Thrigolion

Sefydliad ar gyfer pobl hŷn sydd angen, neu sy'n byw mewn cartref gofal preswyl eu teuluoedd a'u ffrindiau sydd ar ôl. Mae'n cynnig cymorth a gwybodaeth drwy linell gymorth

Sefydliad a'r hyn yw/mae'n ei wneud

RESCARE

Cymdeithas genedlaethol ar gyfer plant ac oedolion ag anableddau dysgu a'u teuluoedd

Merchants House, Wapping Road, Bristol, BS1 4RW

www.familycarers.org.uk

T 0117 930 2600

Gwybodaeth i gysylltu

Merchants House, Wapping Road, Bristol, BS1 4RW

www.hft.org.uk

T 0117 930 2600

PO Box 23732, London, SW5 9FY

www.patientconcern.org.uk

E patientconcern@hotmail.com

24 The Ivories, 6□-18 Northampton Street, London, N1 2HY

www.relres.org

Llinell gymorth 020 7359 8136

Gwybodaeth i gysylltu

Steven Jackson House, 31 Buxton Road, Heaviley, Stockport, SK2 6LS

www.rescare.org.uk

Llinell gymorth 0800 032 7330

Scope

Sefydliad anabledd yng Nghymru a Lloegr. Y ffocws yw pobl â pharlys yr ymennydd

6 Market Road, London,
N7 9PW

www.scope.org.uk

Llinell ymateb 0808 800 3000

T 020 7619 7100

Sense

Elusen sy'n darparu gwybodaeth, cyngor a gwasanaethau arbenigol i bobl fyddar ddall, eu teuluoedd, eu gofawyr a'r bobl broffesiynol sy'n gweithio gyda nhw. Mae'n cael ei hariannu i ddatblygu deunyddiau hyfforddi sy'n delio â materion eiriolaeth ar gyfer pobl fyddar ddall

11-13 Clifton Terrace, Finsbury
Park, London,
N4 3SR

www.sense.org.uk

T 0845 127 0060

F 0845 127 0061

Testun 0845 127 0062

Sefydliad a'r hyn yw/mae'n ei wneud

Gwybodaeth i gysylltu

Turning Point

Sefydliad gofal cymdeithasol blaengar y DU sy'n darparu gwasanaethau i bobl ag anghenion cymhleth, gan gynnwys y rhai sydd wedi'u heffeithio gan gamddefnydd o gyffuriau ac alcohol, problemau iechyd meddwl a'r rhai ag anabledd dysgu

Standon House,
21 Mansell Street,
London E1 8AA

www.turning-point.co.uk

T 020 7841 7600

United Response

Mae'n cefnogi pobl ag anableddau dysgu ac anghenion iechyd meddwl ar draws Lloegr i fyw yn y gymuned

113-123 Upper Richmond
Road, Putney, London,
SW15 2TL

www.unitedresponse.org.uk

T 020 8246 5200

F 020 8780 9538

Minicom 020 8785 1706

Rhan G: Geirfa

Atwrnai	Rhywun a benodwyd yn unol â naill ai Atwrneiaeth Arhosol neu Atwrneiaeth Barhaus sydd â hawl gyfreithiol i wneud penderfyniadau o fewn eu hawdurdod ar ran person (y Rhoddwr) oedd yn creu'r Atwrneiaeth.
Lles pennaf	Rhaid i unrhyw benderfyniadau a wnaed neu unrhyw beth a wnaed i berson nad sydd â'r gallu i wneud penderfyniadau penodol fod er lles pennaf y person. Mae lleiafswm o gamau safonol i'w dilyn wrth ddarganfod lles pennaf rhywun. Gwelir y rhain yn adran 4 y Ddeddf Galluedd Meddyliol. Gweler hefyd pennod 5 y Cod Ymarfer.
Galluedd	Mae galluedd person (neu ddiffyg galluedd) yn cyfeirio'n benodol at y gallu i wneud penderfyniad arbennig ar yr adeg y mae'n rhaid ei wneud.
Cod Ymarfer	Mae'r Cod Ymarfer yn ganllaw arbennig i gefnogi'r Ddeddf Galluedd Meddyliol. Mae'n egluro sut bydd y Ddeddf yn gweithredu o ddydd i ddydd ac mae'n cynnig enghreifftiau o arfer gorau i ofalwyr ac ymarferwyr.
Llys Diogelu	Y Llys arbenigol ar gyfer materion yn ymwneud â phobl nad sydd â'r gallu i wneud penderfyniadau penodol.
Dirprwy	Rhywun a benodwyd gan y Llys ag awdurdod cyfreithiol parhaus fel y rhagnodwyd gan y Llys i wneud penderfyniadau ar ran person nad sydd â'r gallu i wneud penderfyniadau arbennig yn unol ag Adran 16(2) y Ddeddf Galluedd Meddyliol.

Atwrneiaeth Barhaus (EPA)	Atwrneiaeth a luniwyd yn unol â Deddf Atwrneiaeth Barhaus 1985 yn penodi Atwrnai i ddelio ag eiddo a materion ariannol Rhoddwr. Bydd EPAs presennol yn parhau i weithredu yn unol â Threfnlen 4 Deddf Galluedd Meddyliol sy'n cymryd lle'r Ddeddf EPA 1985.
Atwrneiaeth Arhosol (LPA)	Atwrneiaeth a luniwyd yn unol â'r Ddeddf Galluedd Meddyliol (gweler Adran 9(1)) yn penodi Atwrnai i wneud penderfyniadau am les personol y Rhoddwr (gan gynnwys gofal iechyd) neu i ddelio ag eiddo a materion y Rhoddwr.
Galluedd Meddyliol	Gweler 'Galluedd'.
Swyddfa Gwarcheidiaeth y Cyhoedd	Mae Gwarcheidwad y Cyhoedd yn swyddog a sefydlwyd yn unol ag Adran 57 y Ddeddf Galluedd Meddyliol. Cefnogir Gwarcheidwad y Cyhoedd gan y Swyddfa Gwarcheidiaeth y Cyhoedd, sy'n arolygu Dirprwyon, yn cadw cofrestr o Ddirprwyon, LPAs ac EPAs ac sy'n ymchwilio i unrhyw gŵyn am Atwrneiod neu Ddirprwyon. Mae'r OPG yn cymryd lle Swyddfa Gwarcheidiaeth y Cyhoedd.
Lles personol	Mae penderfyniadau lles personol yn rhai am ofal iechyd person, lle mae'n byw, pa ddillad mae'n eu gwisgo, beth mae'n ei fwyta ac unrhyw beth sydd ei angen ar gyfer ei ofal/gofal a lles cyffredinol. Gellir penodi Atwrneiod a Dirprwyon i wneud penderfyniadau am les personol ar ran person nad sydd â'r gallu. Mae nifer o weithrediadau gofal yn ymwneud â lles personol.
Eiddo a materion	Mae hyn yn cynnwys unrhyw eiddo sydd ym meddiant person (fel tŷ neu fflat, gemwaith neu eiddo arall), arian mewn incwm, cynilion neu fuddsoddiadau ac unrhyw wariant. Gellir penodi Atwrneiod a Dirprwyon i wneud penderfyniadau am eiddo a materion ar ran person nad sydd â'r gallu.

Gwarcheidwad y Gweler 'Swyddfa Gwarcheidiaeth y Cyhoedd'
Cyhoedd

EPA101 – Canllaw I Atwrneiaeth Barhaus (10.07)
© Hawffraint y Goron 2007